
Alena Matuszková: Knihovnu vidím více jako komunitní místo než studijní

Alena Matuszková: Dnes knihovnu vidím více jako komunitní místo než studijní

Knihovna společenských věd T. G. Masaryka v Jinonicích je hlavní knihovnou, kterou ke svému studiu a práci využívají studenti i vyučující Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy. Přinášíme vám rozhovor s doktorkou Alenou Matuszkovou, ředitelkou této knihovny, se kterou jsme probrali otázky současnosti a budoucnosti knihovny, jejího tištěného a elektronického fondu a v neposlední řadě informačních služeb poskytovaných studentům.

Každý student dříve či později bude muset navštívit knihovnu. Najde tady skutečně všechny knihy, třeba i beletrii?

Úplně všechno nenajdete v žádné knihovně. To je dost nepředstavitelné. Snažíme se tu mít všechno, co studenti potřebují ke studiu oborů, které tady jsou. Samozřejmě v trochu širším spektru než je v povinné literatuře. Jde o to, aby tady byly zastoupené především společenské vědy. Co se týče beletrie, tu tady máme velmi omezeně, například z darů. Není ale nějak systematicky doplňována, už proto, že by se nám sem nevešla. Teď beletrii omezujeme i z darů, protože s místem je to kritické a beletrie je dostupná v jiných knihovnách. Nechceme suplovat roli městských knihoven. I když chápau, že by mohla být pro studenty atraktivní. Kromě češtiny máme beletrii v němčině, angličtině. Pro studium jazyků by se tedy něco našlo, ale jak říkám není to cíleně doplňovaný fond.

S tím souvisí otázka, kolik je v současné době v knihovně knih? Samozřejmě mi nejde o přesné číslo.

Knih, jako fyzických exemplářů, bude kolem 90 tisíc, z toho titulů odhadem 70 tisíc. Celkově fond lehce přesahuje 100 tisíc svazků, to je včetně diplomek a svázaných ročníků časopisů.

V knihovně tedy nejsou jen knihy, jsou to diplomové práce, časopisy, co ještě?

Co se týká fyzických jednotek, tak třeba nějaká CD, ale to už spíš historická záležitost. Pár, možná stovek, by se jich tu našlo. Diplomové práce se už utlumují, protože jsou dostupné elektronicky a doufáme, že je do budoucna nebudeme muset mít v knihovně. Dnes je poměrně rychle odvážíme do detašovaného skladu. Ve skladu mimo Prahu, v Lešetících, jsou do té doby, než je předáme do archivu, což se může udělat po pěti letech.

Na základě čeho jsou vybírány tituly, které jsou následně v knihovně k dispozici?

Vychází ze studijních plánů a akreditací oborů, které se tu studují. Také z toho, co studenti poptávají. Pochopitelně sledujeme sami českou produkci a snažíme se vybírat, i dle vlastního uvážení tak, aby tu byly i tituly, které pedagogové nepředepíší, ale s oborem souvisejí. Tyto knihy většinou kupujeme po jednom výtisku s výjimkou těch, kde je autorem někdo, kdo tady učí, nebo je to něco, co je oborově hodně zajímavé, pak rovnou kupujeme exemplářů víc. Dále sledujeme počet výpůjček, sledujeme, na co si studenti dělají rezervace. Na základě toho pak přikupujeme další exempláře. Zahraniční knihy kupujeme nejčastěji podle požadavků pedagogů nebo řešitelů nejrůznějších grantů. Sami pak vybíráme především nejrůznější referenční příručky, encyklopedie, handboky a podobně.

Mluvila jste o darech. Využívají hodně tuto možnost studenti?

Myslím, že taková základní vlastnost lidí je, že neradi vyhazují knihy. Já to vidím i podle sebe. Člověk knihy nechce vyhodit, i když je nechce a přijdou mu k ničemu a nečitelné. Má tendence je někam dát. My si samozřejmě musíme vybírat. Když nám dají studenti knihy, které používali při studiu, tak je to prima. To se hodí. Někdy se nám ozývají lidé z venku, to dost často odmítáme, protože víme, že není prostor a málokdy je v těchto nabídkách něco oborově vhodné. Velmi obvyklé jsou dary vyučujících, ať už bývalých nebo stávajících. Nejčastěji, když se stěhují do menších bytů, nebo když se mladí vyučující žení a zjistí, že manželka nesouhlasí s tím, že knihy budou úplně všude... S těmito dárci se většinou dohodneme a přebereme si knihy sami. Ty, které se nám hodí, zaevidujeme a co do fondu nepotřebujeme, nabídneme jiné knihovně, nebo tady máme takový stoleček, kde knihy rozdáváme, a tam zmizí prakticky vše. Máme radost, že se ta kniha bude ještě někomu hodit.

Probíhá i opačný proces? Jsou nějaké knihy z fondu knihovny vyřazovány?

Určitě. Je to nutné. Knihovny nejsou nafukovací. Má to ale poměrně striktní pravidla daná zákonem. Musíme knihy nabídnout jiným knihovnám. Teprve, když ostatní knihovny nemají zájem, můžeme je nabídnout studentům.

Knihovna dnes neznamená jen knihy, ale i různé předplacené databáze. O jaké jde? Jsou studenty hojně využívány?

Databází je celá řada. Na univerzitě je jich určitě kolem 200. Není úplně jednoduché se v nich zorientovat. Naštěstí už druhým rokem máme jednotný vyhledávač **UKAŽ**, který přístup trochu zjednodušuje. Studenti, pokud o nich vědí, tak je poměrně rádi využívají. Články ze zahraničních odborných časopisů se dají sehnat především v elektronické podobě a během chvilky i z domova. U knih ještě pořád, pokud jde o monografie, většina studentů upřednostňuje knihy tištěné, raději si knihou listují, dělají si poznámky. Výhoda elektronických knih ale je, že když si vzpomenete večer doma, tak ji můžete mít hned. Ráda bych ale zmínila, že jsme v nedávné době pořídili licenci na elektronickou encyklopedii – **Blackwell Encyclopedia of Sociology**. To je velmi renomované dílo v mnoha svazcích, které tady máme i tištěné podobě. Jestli je totiž něco oblíbené z knižní produkce v elektronické podobě, tak jsou to encyklopedie, příručky, slovníky. Tuto encyklopedii, která je nesmírně kvalitní a citovaná, pořídila fakulta za čtvrt milionu, ale věřím, že se to vyplatí a bude hodně využívána. Elektronických knih je ale málo v češtině. Pro nás by nebyl technický problém knihy naskenovat a dát je do nějaké databáze, kam by studenti měli přístup. To zákon ale nedovoluje, musíme mít knihovní licenci, abychom tu knihu mohli zprostředkovat dalším. Čeští nakladatelé nejsou tomuto zpřístupňování naklonění a neradi to dělají. Většina to nedělá.

Víte proč?

Bojí se patrně, že by přišli o zákazníky. Ono to má určitou logiku, čeština je malý jazyk, když jde o odbornou publikaci, tak lidí, které to zajímá, není zase tolik. Velká část se jich rekrutuje z řad studentů a pedagogů. Když si člověk představí, že tyto potenciální čtenáři by knihy měli dostupné na univerzitách elektronicky v komfortní podobě i s možností vzdáleného přístupu, tak se bojí, že už by si nekupovali tištěné knihy. A cílem vydavatelů je pochopitelně zisk. Druhý argument je, že by se elektronické knihy nelegálně šířily. Tím si nejsem úplně jistá. Stejně se naskenované knihy na nelegálních webech objevují. Ale snad se legální přístup k českým elektronickým knihám bude rozšiřovat. Například univerzitní nakladatelství Karolinum elektronicky knihy vydává a Univerzitě Karlově poskytuje licenci zdarma. Rýsuje se i možnost nakupit licence knih vydávaných Portálem za přijatelnou cenu. Některé nabídky na licence, které jsme dostaly, byly finančně naprosto neúnosné.

Knihovna připravuje i řadu přednášek, kurzů a seminářů. Mohla byste přiblížit, o co jde a čeho se to týká?

Mezi knihovníky se používá termín informační gramotnost. Hlavně jde o orientaci v informacích. Naučit studenty vybrat si ze všech těch různých zdrojů ty kvalitní, používat zdroje, které jsou spolehlivé, reprezentativní. Další cíl je naučit je s těmi informacemi pracovat. Když pak píšou závěrečnou práci, aby využívali všechny možné nástroje, které zjednoduší práci samotnou, jako jsou citační manažery. Snažíme se je také naučit pracovat s Wordem. Řada studentů to kupodivu opravdu neumí. Pro závěrečnou práci je docela důležité, aby si uměli nastavit formát, využít možnosti, které Word má. V těchto třech oblastech se snažíme jim pomoci. Pomoci s literaturou, poradit jak s ní pracovat, jak poznat relevantní zdroje a poté jak napsat práci dobře po formální stránce.

Je o to zájem?

Většinu hromadných kurzů děláme ve spolupráci s vyučujícími. Chodíme do hodin, například do metodologických seminářů. Musím říct, že to ale na FHS není tak obvyklé, jako třeba na FSV. Hodně jsme o tom ale s vedením mluvili a pokusíme se naše kurzy zařadit postupně do výuky. Když jsme vypisovali kurzy jako knihovna, tak většinou přišlo lidí poměrně málo. My nemáme učebnu, žádnou místnost, kterou bychom mohli využít. Musíme sehnat místo, je složité vytipovat vhodný čas. Pak přijde pár lidí a pro nás to není efektivní. Snažíme se tedy kurzy spíše nabízet katedrám, na FHS chodíme například do magisterských diplomových seminářů nebo doktorandských. Také máme kurz v Moodle. Studenti se nás ale často ptají individuálně, nabízíme tedy i individuální konzultace. O ty poměrně zájem je. Přesto bychom kurz rádi prosadili do výuky, ideálně do období před zahájením psaní bakalářské práce.

Několikrát jste zmiňovala problém s místem. FHS se bude přesouvat do areálu v Troji, jak to bude s knihovnou?

Knihovna se rozdělí. Část se přemístí, část zůstane Fakultě sociálních věd. Nebude to úplně jednoduché, ale už se na to připravujeme, tak to snad proběhne hladce. Naštěstí u elektronických zdrojů to není problém, ty nikam stěhovat nemusíme.

Těšíte se do Troji?

Idea podoby knihovny, kterou má paní děkanka, se mi moc líbí. Knihovna by tam měla být v hlavním prostoru. Pokud to tak vyjde, bude to skvělé a ráda bych se na tom podílela.

Jak byste tedy zhodnotila činnost knihovny? Jste spokojená s tím, jak dnes funguje?

Knihovna se snaží být skutečným informačním centrem, neomezeným jen na knihovnu samotnou. Kolegové radí studentům i s praktickými věcmi – jak si objednat oběd v menze, jak si zřídit heslo do počítače, jak fungují tiskárny, prvním ročníkům radí, jak si zapsat předměty. Studenti v prvním ročníku sice dostanou všechny informace v průběhu letní školy a podobně, ale je toho hodně. Najednou stojí na chodbě školy, nevědí kudy kam a v té knihovně vždy někdo je. Musím kolegy pochválit, jsou strašně milí, vstřícní, až jim někdy říkám, že musí být přísnější. Tím, že jsou to většinou sami bývalí studenti, jsou tu dlouho a orientují se v tom prostředí, tak tam jsou někdy jako místo záchrany. Fungují i jako uklidňující element. Studenti například přijdou, řeknou, že jdou na zkoušku a jestli by jim v knihovně mohli otevřít šuplík. Pro štěstí. Asi to dělali původně studující knihovníci sami pro sebe, pak se to rozšířilo a vytvořila se tradice. Přijde mi to hezké. Studenti si do knihovny chodí i postěžovat nebo se podělit o radost. Osobní kontakt je důležitý. Dnes knihovnu vidím více jako komunitní místo než studijní. Ideální je oboje, ale jsou k tomu potřeba prostorové podmínky, které tady chybí. Snad se to podaří v Troji.

Děkuji Vám za rozhovor.

Sára Wienerová

4. 12. 2017